

نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال هشتم، شماره سی و یکم، زمستان ۱۳۹۶
شاپا چاپی: ۵۲۲۹-۲۲۲۸، شاپا الکترونیکی: ۳۸۴۵-۲۴۷۶
دریافت: ۱۳۹۶/۲/۳ - پذیرش: ۱۳۹۶/۵/۱
<http://jupm.miau.ac.ir/>
صص ۲۲۵-۲۴۸

پاتوق، فضای جمعی شهری و معماری و محل تعاملات اجتماعی و فرهنگی (نمونه موردی شهر برازجان)

احمد ترکمان*: دکتری معماری، عضو هیئت علمی، گروه معماری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.
مجتبی قائد: دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران.
سوگل شمتوب: دکتری معماری، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

چکیده:

پاتوق محل اجتماع افراد، با حضور آزادانه جهت گفت‌گو، بازی، کسب اطلاعات و استراحت است. اهمیت این تحقیق پر رنگ کردن نقش پاتوق در فضای معماری و شهری در جهت افزایش تعاملات اجتماعی و فرهنگی و کاهش مشکلات افراد در جوامع شهری می‌باشد. عدم وجود پاتوق با کیفیت مناسب در عصر حاضر، ضرورت پژوهش را نشان می‌دهد. روش تحقیق بصورت پیمایشی است و گردآوری اطلاعات از راه مطالعات کتابخانه‌ای، پرسش‌نامه می‌باشد. پس از گردآوری اطلاعات و جمع‌آوری پرسش‌نامه از جامعه آماری شامل بازدیدکنندگان تصادفی از میادین و پارکها بود که با محاسبه فرمول کوکران تعداد ۱۰۰ نفر انتخاب گردیده بود. پاسخ‌دهندگان از اقصای مختلف شهر برازجان می‌باشند. تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط SPSS انجام شد. روایی پرسشنامه توسط اساتید تایید شد. پایایی توسط آلفای کرونباخ ۰٫۸۷ به دست آمد که قابل قبول می‌باشد. باتوجه به ماهیت داده‌ها، روش پژوهش پیمایشی است. فرضیه تحقیق بر اساس این پرسش "تعاملات در پاتوق بر چه عواملی بستگی دارد" فرضیه زیر را مورد تحلیل قرار می‌دهد: "عوامل اجتماعی، محیطی، کالبدی و اقلیمی در تعاملات اجتماعی پاتوق موثرند" ماهیت تحقیق بنیادی است. با در نظر گرفتن تاثیر فاکتورها بر فضای معماری پاتوق از طریق جمع‌آوری اطلاعات به وسیله پرسشنامه‌ها و امتیازدهی آن به بررسی نتایج افزایش و رشد پاتوق به عنوان یک فضای مفید در معماری درجهت توسعه تعاملات اجتماعی پرداخته شد. تحلیل‌هایشان داد عوامل محیطی، اجتماعی و کالبدی از تاثیرگذاری خوبی بر فضای پاتوق برخوردار می‌باشند که توجه به این فاکتورها و آیت‌های آنها در طراحی پاتوق باعث افزایش کیفیت این فضا می‌گردد. عوامل اقلیمی که بر فضای پاتوق تاثیر گذار است، به دلیل عدم توجه کافی به آن در اجرا کاهش امتیاز این عامل شده است که با ارائه تدابیر لازم میتوان باعث افزایش کیفیت آسایش در فضای پاتوق شد.

کلید واژه: فضای شهری، فضای معماری، فضای جمعی، پاتوق تعاملات اجتماعی و فرهنگی، برازجان.

۱-مقدمه:

۱-۱- طرح مسئله

پاتوق، محل اجتماع افرادی است که به صورت مستمر و در زمان‌های نسبتاً ثابت از آن استفاده می‌کنند. حضور در پاتوق آزادانه است و افراد در آن به گفت‌وگو، بازی کردن، کسب اطلاعات، استراحت کردن و ... می‌پردازند (سعیدی رضوانی، ۱۳۹۰). نکته اصلی در این رابطه موضوع ماندن در فضا است. تعبیه امکانات ماندن در فضاهای عمومی و مناطق شهری از اهمیت بالایی برخوردار است. وجود فرصت‌های مطلوب برای نشستن، زمینه مناسب برای فعالیتهایی که از جاذبه‌های اصلی فضای عمومی شهر هستند مانند خوردن، خوابیدن، استراحت کردن، سرگرمی، بازی جمعی، تماشای مردم، گفت‌وگو و ... را فراهم می‌کند. فضاهای نشستن در کنار نمای ساختمانها و کنار موانع، نسبت به میان محوطه‌ها از ارجحیت بیشتری برخوردار است. فضای پاتوق به عنوان یک عملکرد عمومی و اجتماعی از دیرباز در فرهنگ و جامعه ایران وجود داشته و جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده بود. با شکل‌گیری مدرنیته در غرب و در زمان ورودش به ایران، پاتوق همانند بقیه عملکردها تحت تاثیر قرار گرفت. با توجه به بعد فرهنگی و اجتماعی پاتوق در جامعه، این فضا مرکز شکل‌گیری جنبش‌ها و نشست‌ها و اجتماعهای گروهی متعددی شد که با فرهنگ ما در تقابل بود. این امر به مرور باعث وقوع اتفاق‌ها و فعالیت‌های

منفی در این فضا شد که موجب کم‌رنگ شدن و در نهایت نقش بستن چهره‌ای منفی در جامعه و ذهن عموم به خود شد. گردآوری و بکارگیری ارزشهای مثبت پاتوق، که در گذشته منجر به محبوبیت این فضا در جامعه شده بود، میتواند باعث احیای این فضای مهم در بافتهای شهری گردد. این متغیرها شامل عوامل محیطی، اجتماعی، کالبدی و اقلیمی منطقه می‌باشد که با بررسی تاثیر این عوامل بر شکل‌گیری پاتوق و نقش آن در ارتقاء تعاملات اجتماعی میتوان به این مسأله توجه نمود.

با توجه به تعاریف که ارائه شده، پاتوق یک مکان شهری شامل فضای باز و بسته است که به عنوان بخشی از فضاهای باز و عمومی شهرها محسوب می‌شوند و به نوعی تبلور ماهیت زندگی و تعامل جمعی می‌باشد. در این فضای عمومی شهر یا روستا است که گفتگوهای جاری به گفتگوهای حوزه عمومی تبدیل میگردد. فضای شهری مصنوعی است سازمان یافته، آراسته و واجد نظم که به صورت بستری برای فعالیت‌ها و رفتارهای انسانی عمل می‌نماید. بیشتر از اینکه محل و موقعیتی برای جمع شدن و گذراندن اوقات فراغت باشند، به روابط و شیوه عمل افراد برای اهداف خاص نظر دارند. فضایی است که حضور افراد در آن بدون برنامه خاص منجر به مشارکت و تعامل اجتماعیانان میشود و لذا سازنده حیات اجتماعی جدید هستند. فضایی است که شهر از طریق آن می‌تواند هویت خود را با شهروند به تعامل بگذارد. فضایی است که شاکله‌ی شهر در آن بروز پیدا می‌کند. یکی از ظرفیت‌های عمومی فضای شهری برای بهبود کیفی

توجه به سن، جنس، طبقه اجتماعی و ... متفاوت بوده و در نوع زندگی و درک آن موثر است (Garcia, 2004). فضای شهری تنها یک مفهوم کالبدی نیست، بلکه کنش تعاملات شهروندی و فعالیتهای شهری را نیز در بر می گیرد، یعنی کالبدی از شهر را مجسم می کند که مکان بر قراری فعالیتهای شهری یا عرصه بروز تعاملات اجتماعی است؛ به عبارتی شرط اصلی فضای عمومی این است که در آنها تعامل و مرآده اجتماعی صورت گیرد، چنانچه آن دسته از فضاهای شهری که بستر تعاملات اجتماعی و ارتباطات شهروندی قرار نمی گیرند را نمی توان فضای شهری دانست. فرانسویس تیبالدز (۱۹۹۲) فضای شهری را بخشی از بافت شهری می دانند که عموم مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند. کر و همکارانش (۱۹۹۲) نیز آنرا بستر مشترکی برای فعالیتهای کارکردی و مراسم مردمی مانند جشن ها، آیین ها و آداب و رسوم فرهنگی و ابزار عقاید سیاسی و اجتماعی می دانند. (Golany, 1996) بر این اساس وظایف فضای عمومی را می توان ابزاری جهت ارتباطات و مرآودات شبکه های اجتماعی یا مکانی برای رویارویی و مراسم شهروندی و مدیریت و هماهنگ سازی فعالیت های شهروندی بیان کرد. به بیان دیگر، فضای شهری ظرف فعالیت های شهری و بستری برای تعاملات اجتماعی و زمینه ساز شکل گیری سرمایه اجتماعی به شمار می آیند (1987، Gehl). با توجه به نظریه های صاحب نظران، اهمیت جایگاه فضای پاتوق در جامعه امروزی آشکار است و ایجاد فضای پاتوق با کیفیت مناسب در محله و شهرها جهت افزایش تعاملات اجتماعی میان افراد

کارکرد شهر است که می تواند فضاهای شهری را سرزنده کند و حس تعلق خاطر شهروندان را به شهر افزایش دهد. فضایی باز یا بسته که جزئی از فضای عمومی شهر است و دارای محدوده ای تعریف شده است و می تواند جزئی از یک فضای بزرگ تر مثل پارک باشد یا هویت مستقل داشته باشد. پاتوق پاسخی به نیازهای بعد اجتماعی انسان است که در کنار سایر فضاهای باز شهری نظیر میدان گاه ها (پلازاها)، پیاده راه ها، پارک ها و... از ضروریات زندگی شهری هستند و تولید و تقویت آن ها از مسایل قابل توجه جامعه است و برای آنکه مورد استقبال شهروندان قرار گیرند و عملکرد مؤثرتری داشته باشند باید با استفاده از راهکارهای مناسب طراحی، مدیریت و تقویت شوند (علیخانی، ۱۳۹۲). این مسئله در ذهن محقق نقش می بندد، چرا فضایی با چنین کاربری مثبتی در گذشته امروزه کیفیت و جایگاه خود را از دست داده و دارای نقشی کم رنگ در جامعه امروزی گردیده است.

۲-۱- اهمیت و ضرورت

اهمیت و ضرورت وجود فضای پاتوق در محله و شهرهای امروزی از دیدگاه نظریه پردازان شامل این موارد است که فضاهای عمومی مکانی برای رفع نیازهای روزمره و زندگی عمومی در شهرها هستند. این فضاها در طول زمان و براساس شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تغییر می یابند (Pasaogullari & Doratli, 2004). از آنجا که زندگی روزمره مردان و زنان در این فضاها رخ می دهد، مناسب بودن این فضاها برای استفاده تمام گروه ها موضوع بسیار مهمی است. اما تجربه استفاده از فضاهای عمومی، برای استفاده کنندگان مختلف با

جامعه و پیشگیری از فردگرایی در جامعه امری ضروری است.

۳-۱- پیشینه پژوهش

اصطلاح پاتوق همان عبارت "مفهوم پای تاق" است، به این ترتیب که در مرکز یکی از محلات از طرف یکی از بزرگان شهر تاقی قرار داده می شد که عبارت بود از تیغه فلزی شکسته، مانند تیغه سرنیزه یا غداره که آن را منسوب به شهدا می دانند و کرامات بسیاری برای آن قائل بودند. این تاق را با بهترین وضع می آراستند و اشخاص سرشناس و ساکنان محل گاه به گاه در اطراف آن گرد می آمدند. در این پاتوق ها شعرای نامی، مداحان مشهور و داستان سرایان کارآزموده نیز دعوت می شدند، حتی گاه شعرا در پاتوق با یکدیگر به مشاعره می پرداختند؛ به عبارت دیگر پاتوق بدون تاق و ایده و معنای محوری بی معنی بود؛ پس پاتوق حوزه ای بود عمومی که اساس آن گفت و گو، تعامل و عرصه ایده ها و افکار بود (ادنانی، ۱۳۸۷). پاتوقها در گذر زمان از فضای باز به بسته هم منتقل شدند و قهوه خانه ها و کافی ها خود به پاتوق هایی فعال تبدیل شدند. تعداد افراد، نوع رابطه بین افراد، میزان و شدت روابط، رهبریت و مدیریت، اهداف گفتمانهای رایج در پاتوق و فرهنگ و نظام ارزشی حاکم بر روابط در پاتوق های مختلف، متفاوت است. برخی پاتوق ها محلی و برخی فرامحله ای "منطقه ای یا شهری" است، برخی پاتوق ها روشنفکرانه یا هنرمندانه است. برخی پاتوق ها صنفی است و تنها توسط افراد صنف خاصی مورد استفاده قرار می گیرد و با عناصری مانند نیمکت، سطل زباله، نورپردازی و آبخوری تجهیز شده اند. در برخی از پاتوق ها، جوانان و در برخی دیگر، بانوان به

ویژه بانوان میانسال و در برخی دیگر مردان سالمند تجمع می کنند بعضی پاتوق ها قدیمی هستند و خود به خود به وجود آمده اند و برخی دیگر توسط شهرداریها ایجاد شده اند (سعیدی رضوانی، ۱۳۹۰).

۴-۱- اهداف

با توجه به بررسیهای ارائه شده در زمینه نظریه صاحب نظران هدف تحقیق، بررسی متغیرهای شکل گیری معماری پاتوق شامل عوامل محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقلیمی است به نحوی که باعث افزایش تعاملات اجتماعی در فضای پاتوق شوند و کیفیت مناسب فضای پاتوق زمینه ساز جذب افراد جهت فعالیتهای اجتماعی و اختیاری گردد.

۵-۱- سوال ها و فرضیه ها

در پژوهش حاضر جهت دست یابی به هدف ایجاد پاتوق اجتماع پذیر و در نهایت با کیفیت مناسب در محلات، این سوال که "تعاملات اجتماعی در پاتوق به چه عواملی بستگی دارد؟" مطرح شده است و فرضیه "عوامل محیطی، اجتماعی، کالبدی و اقلیمی، بعنوان عوامل موثر بر بهبود روابط و تعاملات اجتماعی پاتوق موثر هستند" تحلیل شده است.

۶-۱- روش تحقیق:

روش تحقیق پیمایشی است و شیوه گردآوری اطلاعات، مطالعات کتابخانه ای و تحقیق میدانی می باشد. ابزار گردآوری اطلاعات، کلیه منابع مکتوب و مجازی بوده و علاوه بر آن بر اساس معیارهای بدست آمده در بخش مبانی نظری، پرسشنامه ای در قالب ۶۲ پرسش طراحی گردیده است که نمونه آن در بخش پیوست همین مقاله ارائه شده است. این افراد به صورت تصادفی از میان بازدیدکنندگان فضاها

جذابیت و دعوت کنندگی محیط پیرامون به وقوع می پیوندد. دسته سوم فعالیتها یعنی فعالیتهای اجتماعی، زمانی اتفاق می افتد که مردم در فضاهای همسانی تردد کنند. مواردی همچون تماشا کردن، گفت و شنود، تجربه مواجهه با دیگران و مشارکت فعال و غیر فعال را شامل می شود. یک شهر خوب، طیف گسترده ای از فعالیت های اختیاری را عرضه می کند (Gehl, 2004). فعالیت های اجتماعی را به دلیل تاثیر پذیری از فعالیتهای دیگر، فعالیتهای نهایی نیز می خوانند (Gehl, 1987). در نواحی بی کیفیت شهری صرفا می توان فعالیتهای ضروری را یافت. در صورتی که در نواحی شهری با کیفیت، نه تنها فعالیتهای ضروری، بلکه بسیاری از فعالیتهای تفریحی و اجتماعی مورد علاقه مردم نیز صورت می گیرد (Gehl, 2004). هر یک از نظریه پردازان در بیان خصیصه های فضای با کیفیت شهری که بستر تعاملات اجتماعی باشند، مفهومی خاص را به کار گرفته اند که بعضا بر جنبه هایی خاص از ویژگی چنین فضا هایی اشاره دارند؛ اپلیارد هدف غایی طراحی شهری را خلق محیط هایی که روابط اجتماعی و رفتاری را تعریف کند و با بیشترین تناسب با محل، بتواند حس آسایش را بپروراند (lennad & lennard, 1993). کالن به حس اکتشاف و جذب و رازآمیزی در شهر و فضا های شهری ضمن یکپارچگی در کلیتی منسجم توجه می کند و هدف طراحی شهری را ارتقای کیفیت های اجتماعی و زندگی اجتماعی شهروندان و همچنین لزوم توجه هماهنگ به فرم و ساختار شهر و عوامل انسانی می داند (Cullen, 1961). حال عنصر فرهنگ را در

جمعی و شهری بوده اند و حجم نمونه ۱۰۰ مورد است. پرسشنامه مذکور دربرگیرنده سؤالاتی در مورد کیفیتهای کالبدی (۲۰ پرسش بر اساس ۱۰ معیار و به تفکیک در فضای باز و بسته)، محیطی (۱۸ پرسش بر اساس ۹ معیار و به تفکیک در فضای باز و بسته)، اجتماعی (۱۲ پرسش بر اساس ۶ معیار و به تفکیک در فضای باز و بسته) و اقلیمی (۱۲ پرسش بر اساس ۶ معیار و به تفکیک در فضای باز و بسته) و نقش آنها در تقویت تعاملات اجتماعی می باشد که مستخرج از معیارهای برآمده از پیشینه تحقیق و مبانی نظری است و در بخش مدل نظری تحقیق به تفصیل بیان شده است. پس از گردآوری اطلاعات از اقصاء مختلف جامعه بر اساس رتبه بندی با طیف لیکرت، داده های خام با کمک نرم افزار SPSS به صورت کمی تحلیل آماری شده است. نتایج تحلیلهای مذکور، در قالب جمع بندی و بحث ارائه شده است.

۷-۱- معرفی متغیرها

با توجه به فرضیه تحقیق، تاثیر عوامل کالبدی، اجتماعی، محیطی و اقلیمی بعنوان متغیرهای مستقل بر تعاملات اجتماعی در پاتوق بعنوان متغیر وابسته بررسی شده است.

۲- مفاهیم، دیدگاهها و مبانی نظری

۲-۱- حیطة های محیطی اثرگذار بر پاتوق:

فعالیتهای انسانی، فعالیتهای اجتماعی و اختیاری، در کیفیت بخشی به شهر و فضاهای شهری بسیار موثرند. فعالیت های ضروری، تحت هر شرایط و بدون توجه به کیفیت های محیط کالبدی رخ می دهد، زیرا مردم ناچار به انجام آنها هستند. از طرفی، فعالیتهای اختیاری (فراغت شهری) به هنگام وجود شرایط اقلیمی،

که از جمله آن ویژگی های سریع الانتقال نبودن، وجود نقاط مکث و دعوت کننده برای شهروندان، وجود نقاط اوج و تمرکز در شهر و نیز وجود حدود و ثغور مشخص است (Jacobs, 1965). لنگ در ارتباط با فضاهای مردم گرا، مفهوم مکان پذیرا را مطرح می کند و آن را محیطی می خواند که بتواند تجربه انسان را بهبود بخشد، . (Lang, 1987) گاسلینگ تغییر پارادایم ها و ارزش ها در دیدگاه نسبت به شهر را برای ارتقای تعامل اجتماعی در فضاهای شهری با محوریت شهروندان ضروری می داند. (Gosling 1996) لفور مفهوم فضایی شدن اجتماعی را ارائه می دهد و آن را فضای حاوی خاطره جمعی، نماد دوره تاریخی معین و محل رو یارویی جریان روابط عام و خاص اجتماعی تعریف می کند. (Lefebvre, 1991) تا این بخش، آنچه بیان شد تاکید بر اهمیت زندگی اجتماعی شهروندی و فصل مشترک پژوهش ها و نظریات اندیشمندان مختلف است که فضاهای عمومی شهری باید مکانی برای تعاملات اجتماعی و زندگی جمعی باشند؛ در واقع فضاهای عمومی دارای رسالتی برای افزایش سرمایه اجتماعی در بستر تعاملات و مراودات اجتماعی هستند که می توانند بستری برای توسعه و شکل گیری هویت فردی و اجتماعی نیز باشند. (پورجعفر، ۱۳۸۸). طراحی شهری جهت آفرینش مکانهای شهری مطلوب و ارتقاء کیفیت مکان های موجود همواره نیازمند عمل "سنجش کیفیت" فضاهای همگانی است (گلکار، ۱۳۸۴).

فضاهای شهری مورد پژوهش قرار می دهد و بر نقش مبلمان در شکل گیری فضاهای مردم گرا تاکید می کند. (Hall, 1990) نویترا مفهوم روان بوم و روان مکان را به معنای نقاطی برای آرامش روانی انسان مطرح می کند که به شهروند یاری می رساند تا بتواند نقش و تاثیر شهر بر شکل گیری شخصیتش را بیابد. (Mitcherlich, 1963) زوکر مفهوم توقف گاه روانی را به معنای گره های اجتماعی طراحی شده ابراز می دارد که جامعه را به معنای واقعی به "اجتماع" و نه صرفا به "تجمعی از افراد" تبدیل می کند (Halprin, 1963). راپپورت در تفسیر رابطه انسان و محیط، به بحث معنا در محیط توجه دارد. وی محیط را در برگیرنده یک رشته روابط میان اشیا با اشیا، اشیا با مردم و مردم با مردم می داند و اصل طراحی را بر چهار مفهوم استوار می کند: فضا، زمان، ارتباط و معنا. (Rapoport, 1990) گهل توجه به زندگی در میانه ساختمان ها و چگونگی استفاده های اجتماعی از فضا های همگانی و همچنین چگونگی تاثیر توانایی های حسی انسان بر شیوه استفاده از فضا را مطرح می کند. وی جذابیت یک شهر را با توجه به انبوه مردمی تعریف می کند که در فضاهای همگانی آن گرد هم می آیند و وقت خودشان را در آنجا می گذرانند؛ همچنین شهر دعوت کننده را شهری می داند که در آن بتوان با همشهری هایمان چهره به چهره دیدار کنیم و به طور مستقیم از راه حواسمان به تجربه اندوزی بپردازیم (Gehl, 1987). جیکوبز مفاهیم جذابیت و سرزندگی فضاهای شهری را بیان می کند و تحقق آن را در گروهی ویژگی های خاصی می داند

جدول ۱- کیفیت های محیطی مورد تاکید توسط صاحب نظران ماخذ: نگارنده با جمع آوری از منابع مختلف			
آلن جیکبز و دانلد اپلبارد			
۱- سرزندگی	۲- هویت و کنترل	۳- دسترسی به فرصت ها	۴- زندگی اجتماعی و همگانی
۵- اصالت و معنا	۶- خود اتکایی	۷- محیطی برای همه	
مایکل سلوت ورت			
۱- مقیاس انسانی	۲- دید ها و مناظر	۳- فرم	۴- ساختار
		۵- خوانایی	۶- حسن مکان
گرین			
۱- عملکرد	۲- نظم	۳- هویت	۴- جذابیت
جین جیکوبز			
۱- انعطاف پذیری فضا	۲- نفوذ پذیر بودن	۳- توجه به عنصر خیابانها	۴- استفاده از کاربری مختلط
		۵- اختلاط اجتماعی	
محیط پاسخده			
۱- نفوذ پذیری	۲- گوناگونی	۳- خوانایی	۴- انعطاف پذیری
۵- تناسب بصری	۶- غنای حس	۷- رنگ تعلق	
یان بتلی و دیگران "کتابی به کمک طراحی"			
۱- هویت	۲- تداوم و محصوریت	۳- کیفیت عرصه همگانی	۴- آسانی حرکت
		۵- خوانایی	۶- تطابق و تنوع
هاتن و هانتز			
۱- تنوع	۲- تمرکز	۳- دمکراسی	۴- نفوذ پذیری
۵- امنیت	۶- مقیاس مناسب	۷- طراحی ارگانیک	۸- اقتصاد و ابزار های مناسب آن
۹- روابط خلاقانه	۱۰- انعطاف پذیری	۱۱- مشورت و مشارکت بهره وران	
کوین لینچ			
۱- سرزندگی	۲- معنی	۳- تناسب	۴- دسترسی
		۵- نظارت و اختیار	۶- کارایی و عدالت
یان بتلی			
۱- نفوذ پذیری	۲- انعطاف پذیری	۳- سهولت امکان انتخاب	۴- تنوع
۵- خوانایی	۶- تجارب احساسی مبتنی بر آشنایی با مکان	۷- کیفیت بصری	
فرانسیس تیبالدز			
۱- محیط خوانا	۲- زمینه و تاریخ	۳- مقیاس انسانی	۴- تشویق به حرکت انتخابی پیاده

باشد، به هم رنگی و با جماعت بیشتری یاری می رساند، فضاهایی که با عادات و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی هم خوانی داشته باشند، احساس تعلق و این همانی بیشتری را ایجاد می نمایند زیرا فضا بیشتر از فرم اجتماعی و فرهنگی شناخته میشود (پاکزاد، ۱۳۸۹). نفوذ پذیری: حدی از قدرت انتخاب که یک محیط به مردم می دهد تا بدان طریق از مکانی به مکان دیگر بروند، یک معرف کلیدی جهت ارزیابی پاسخدهی محیط است. این کیفیت نفوذپذیری نام

آنچه از تحلیل و بررسی مؤلفه های اجتماعی ادراکی استنتاج می شود، ارتباط تنگاتنگ و ناگستنی برخی از کیفیت های محیطی با هم است، به عبارتی دیگر مؤلفه های زندگی اجتماعی و همگانی، نفوذ پذیری، تنوع، انعطاف پذیری، سرزندگی و خوانایی هم پای یکدیگر در ارتقای حیات اجتماعی شهری نقش دارند(کرامتی، ۱۳۹۲) (جدول شماره ۱). زندگی اجتماعی و همگانی: انسان یکی شدن است نه یکی بودن. هرچه فضا سرزنده تر و پر جنب و جوشتر

دارد. که البته این راه‌ها باید شفاف و دیدنی باشند. (بتلی، ۱۳۸۲). تنوع: مکانهای قابل دسترس و نفوذپذیر فقط زمانی ارزشمند تلقی می‌گردند که بتوانند تنوعی از تجربیات را عرضه دارند (بتلی، ۱۳۸۲). در چنین شهری افراد به خصوص کارآفرینان می‌توانند از تنوع دانش‌ها و تخصص‌های موجود بهره‌گیرند و موجبات شکوفایی شهری را فراهم کند (شارعپور، ۱۳۹۰). انعطاف‌پذیری: توانمندی هر محیط شهری مشخص برای پاسخگویی به استفاده‌های مختلفی که با اهداف متفاوت مردم سازگار باشد، کیفیتی است که انعطاف‌پذیری نامیده می‌شود (طباطبایی، ۱۳۸۵). این کیفیت تغییرپذیری فضا برای استفاده‌های گوناگون را بیان می‌کند، به استفاده کنندگان خود حق انتخابهای بیشتری می‌دهند (بتلی، ۱۳۸۲). سرزندگی: فضایی سرزنده است که در دامنه وسیعی از روز، انواع افراد به اختیار خود و نه از روی اجبار به آنجا آمده و لحظاتی را در فضا سپری نمایند (خستو، ۱۳۸۹). خوانایی: این کیفیت که به ادراک افراد از فضا مربوط می‌شود، صحنه‌ای که روشن، زنده و پیوسته باشد نه تنها می‌تواند تصویری دقیق بوجود آورد بلکه خود نقشی اجتماعی به عهده دارد. می‌تواند برای سبیل‌ها و خاطرات مشترک و مجتمع ارتباطات دسته‌جمعی آدمیان، ماده خام فراهم آورد (لینچ، ۱۳۷۴).

۲-۲-حیطه‌های اجتماعی اثرگذار بر پاتوق:

یک پاتوق شهری یک فضای متفاوت از سایر فضاهای موجود در شهر می‌باشد زیرا دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که برای کاربری خاص ساماندهی شده است. مهمترین ویژگی پاتوق، فضای

عمومی بودن آن است که سبب بهبود روابط افراد و سیستم حاکم و جامعه می‌شود. مقید به مکان نیست "اما می‌توان مکان را منسوب به پاتوق دانست"، یعنی می‌توان آن را به گروه خاصی نسبت داد. باید فضایی قابل تفکیک از کل فضای عمومی شهر باشد عناصر مربوط به فضا در فضای پاتوق سبک و خلاصه می‌شوند در حدی که حتی افراد وظیفه تعریف فضا را به عهده می‌گیرند. به اشکال مختلف و با عناصر مختلف می‌تواند حاصل شود مثلاً می‌توان با یک درخت یا مجسمه یا گاهی یک نیمکت و حتی یک سرپناه... یک مکان پاتوق ایجاد کرد. می‌توانند کاملاً باز یا بسته باشند. "یعنی می‌تواند بدون دخالت عناصر معماری و یا با حداکثر عناصر معماری تعریف شوند". باید متناسب با مسایل جوی باشد و حس امنیت و آرامش لازم برای گفتگو را فراهم کنند. همواره باید هماهنگی بین معماری مکان پاتوق و خط فکری مستقر در مکان و جامعه مورد نظر وجود داشته باشد. مشخصه اصلی پاتوق، حضور شهروندان در آن می‌باشد. در آن تعامل و تقابل اجتماعی صورت می‌گیرد. ارزش‌ها و هنجارهای انسان به این فضا معنی می‌بخشد. ارتباط و زمینه معاشرت و امکان تردد را فراهم می‌آورد و تحت سلطه کاربرانش می‌باشد. عامل هویت‌دهنده به محله‌های شهری است. باید دارای گیرایی باشد و عامل جذب‌کننده افراد در آن وجود داشته باشد. باید متناسب با سبک شهرسازی فضاهای پیرامون خود باشد. محلی است برای انجام و برگزاری نمایش‌های شهری. جذابیت در شهر ایجاد می‌کند. فضایی برای نظارت اجتماعی می‌باشد. سبب کنترل رفتارهای اجتماعی شده و خاطره ایجاد می‌کند.

فعالیت چند وجهی شکل بگیرد بیش از 2 نفر است. فعالیت های اختیاری یا اجتماعی است. حضور افراد در پاتوق آزادانه است، افراد به فعالیت هایی که مورد علاقه شان است نظیر گفت و گو، تماشا کردن، بازی کردن، کسب اطلاعات، استراحت کردن و ... می پردازند. تعداد افراد، نوع رابطه بین افراد، میزان و شدت روابط، رهبری و مدیریت، اهداف گفتمان های رایج در پاتوق و فرهنگ و نظام ارزشی حاکم بر روابط در پاتوق های مختلف، متفاوت است. (مینو علیخانی، ۱۳۹۲) (جدول شماره ۲)

کند. در مقیاس محله مطرح می شود، نه در مقیاس شهر. یک پاتوق شهری ممکن است برای همه افراد جامعه حکم پاتوق را نداشته باشد. پاتوق ها می توانند به مرور زمان با تغییر شکل و فرم خود، عملکرد خود را تقویت نمایند. مثلاً در گذر زمان از فضای باز به بسته منتقل شدند ولی به شکل دیگری به خدمت دهی خود ادامه دهند مثلاً قهوه خانه ها و کافه ها در طول زمان به پاتوق های فعال تبدیل شده اند. تعداد افراد برای تشکیل یک مکان پاتوق معمولاً بیش از ۲ نفر است چرا که تعداد افراد لازم برای آن که گفتمانی هایی که در پاتوق انجام می شود از جمله

جدول ۲ حیطه های اجتماعی اثرگذار بر پاتوق ماخذ: نگارنده		
فضای عمومی	بهبود رابطه بین افراد، سیستم حاکم و جامعه	می تواند کاملاً باز یا بسته باشد، فضای نظارت اجتماعی
دارای هویت شبه گروهی	قابل تفکیک از فضاهای عمومی شهری	متناسب با مسائل طبیعی و جوی
مقید به مکان نیست	دارای عناصر سبک و خلاصه	ایجاد حس امنیت و آرامش برای گفتگو
وابسته به روابط افراد، تعداد افراد	با اشکال و عناصر مختلف حاصل می شود	ایجاد هماهنگی میان معماری و خط فکری پاتوق
ایجاد تعامل و تقابل اجتماعی	ایجاد معنا توسط ارزش و هنجارهای انسانی	حضور شهروندان از مشخصه های اصلی پاتوق است
تحت سلطه کاربر	ایجاد ارتباط، زمینه معاشرت و امکان تردد	به طور دائمی یا دوره ای مورد استفاده قرار می گیرد
توسط مشتری معنا یابد نه مدیر	متناسب با سبک کاربری اطراف	ایجاد تغییر شکل و فرم به مرور در جهت تقویت عملکرد
عامل هویت محله، ایجاد جذابیت	کنترل رفتار اجتماعی و ایجاد خاطره	پاتوق شهری ممکن برای همه افراد حکم پاتوق نداشته
عامل جذب افراد	در مقیاس محله است نه شهر	دارای محل برگزاری نمایش ها، حضور افراد آزادانه است
نظام ارزشی حاکم بر رابطه - رهبری و مدیریت- نوع رابطه	فعالیت های انجام شده در پاتوق اختیاری یا اجتماعی است	تحت تاثیر فرهنگ- اهداف گفتمان- میزان و شدت رابطه

برخورداری از تسهیلات جهت نشستن: وجود مبلمان نشیمنگاهی مانند سکو، نیمکت، پله و جاهایی که بتوان به آنها تکیه داد یکی از مهمترین ویژگی های پاتوق محسوب می شود که جهت افزایش بازدهی فضا مؤثر هستند. نورپردازی فضا: نورپردازی مناسب فضا هم به منظور امکان بهره برداری در ساعات مختلف روز و هم به منظور جلوگیری از تبدیل شدن این فضا به فضاهای تاریک، دنج و خطر آفرین در شب، در بهبود و ارتقا فضا تاثیر گذار هستند. وجود تعادل در سایه و آفتاب: وجود سایه یکی از مهمترین عوامل برای تامین آسایش کاربران می باشد. لذا لازم است با اتخاذ تمهیداتی در فضا ایجاد سایه نمود این کار با عناصر مختلفی از جمله پوشش گیاهی، سایه بان و .. امکان پذیر می باشد. احاطه به اطراف: همانگونه از تعاریف بر می آید افرادی که در فضای پاتوق حضور می یابند، تمایل به برقراری ارتباط با محیط پیرامون خود و آگاه شدن از اتفاقاتی که در خارج از فضای پاتوق صورت می گیرد دارند. مناسب برای کلیه ساعات شبانه روز: نحوه ی طراحی فضا باید به گونه ای باشد که فضای پاتوق جذابیت خود را در تمام ساعات شبانه روز حفظ نماید تا در هر زمان از شبانه روز استفاده کنندگان خاص خود را دارا باشد. دسترسی آسان و مناسب به سایر فضاها: همواره باید به این نکته توجه نمود که پاتوق های شهری با فضای پارک یا سایر تسهیلات سرگرم کننده و تفریحی در شهر متفاوت اند و احداث هر گونه فضا جهت رفع سایر نیازها در این فضاها ممنوع است لذا برای رفع نیازهای مذکور بهتر است این فضاها در دسترسی مناسب و راحت با سایر کاربری های مجاور باشند. قابلیت نظارت داشتن: برای

جلوگیری از بروز مشکلاتی از قبیل تبدیل شدن پاتوق ها به فضای تجمع شرورین و ایجاد مزاحمت برای شهروندان لازم است فضای پاتوق به گونه ای طراحی شود که امکان بازرسی مداوم و نظارت ساکنان بر این فضاها وجود داشته باشد این کمک می کند ساکنان و صاحبان کاربری های مجاور به گونه ای بر روی این فضاها تسلط داشته باشند. آرامش: گرچه در قسمت قبلی از نظارت بر این فضاها صحبت شد اما آنچه مسلم است این است که نباید این نظارت به گونه ای باشد که آرامش فضا را برای استفاده کنندگان از بین ببرد. همچنین محل قرارگیری این فضاها باید به گونه ای انتخاب شود که عواملی از قبیل تردد بیش از اندازه خودروها، شرایط آب و هوایی، شلوغی، سر و صدا و .. سبب بر هم خوردن آرامش محیط نشود. دنج بودن: در انتخاب محل ایجاد پاتوق و نیز طراحی فضای پاتوق می بایست به دو اصل همزمان توجه نمود. در درجه اول می بایست طراحی به گونه ای باشد که امکان نظارت صاحبان کاربری های مجاور و سایر شهروندان فراهم شود. به علاوه به عنوان اصل دوم رعایت این نکته الزامی است که این نظارت نباید به گونه ای باشد که دنج بودن فضا را خدشه دار کند. خودمانی بودن: یکی از مهمترین اصول در طراحی فضای پاتوق القای حس خودمانی بودن و صمیمیت در فضا است. در واقع بازدیدکنندگان باید در فضا حس نزدیکی داشته باشند تا تعاملات اجتماعی در فضا برقرار شود. حاوی مبلمان: استفاده کنندگان از مبلمان در فضا در افزایش بازدهی فضا مؤثر است. منظر سازی: زیبایی محوطه پاتوق در ایجاد و افزایش میل و رغبت در بازدیدکنندگان در استفاده از فضا مؤثر است. استفاده

از هنر در طراحی و آراستن محوطه: استفاده از مجسمه و یا طراحی و نقاشی های بر روی زمین که سبب افزایش دعوت کنندگی شهروندان می شود. تعریف شدن لبه و محدوده: به گونه ای که تمایز فضا با فضاهای کناری ملموس باشد و از سردرگمی کاربران برای استفاده از فضا پرهیز شود. سازگار نمودن شکل مناسب محوطه با عملکرد خاص فضا: در واقع عملکرد اولیه و اصلی فضاهای پاتوق، جمع نمودن اقشار و گروه های مختلف جامعه به دور هم می باشد. در سطح محلاتی که زمین لازم برای احداث پارک وجود ندارد، پاتوق های شهری بهترین گزینه برای ایجاد تعاملات اجتماعی در محله هستند. هویت و قدمت: پاتوق های شهری برای اینکه بتوانند به خوبی ایفای نقش کنند و سبب هویت بخشی به محله و شهروند شوند خود نیز باید دارای هویت باشند. (سعید رضوانی، ۱۳۹۰: ۳۲) (جدول شماره ۳)

از هنر در طراحی و آراستن محوطه: استفاده از مجسمه و یا طراحی و نقاشی های بر روی زمین که سبب افزایش دعوت کنندگی شهروندان می شود. تعریف شدن لبه و محدوده: به گونه ای که تمایز فضا با فضاهای کناری ملموس باشد و از سردرگمی کاربران برای استفاده از فضا پرهیز شود. سازگار نمودن شکل مناسب محوطه با عملکرد خاص فضا: در واقع عملکرد اولیه و اصلی فضاهای پاتوق، جمع نمودن اقشار و

جدول ۳ عوامل کالبدی اثرگذار بر پاتوق ماخذ: نگارنده

نور پردازی فضا	وجود تعادل در سایه و آفتاب	احاطه به اطراف
مناسب برای تمام شبانه روز	دسترسی آسان و مناسب	نزدیکی به مسیرهای حرکتی
آرامش	دنج بودن	خودمانی بودن
میلمان	منظر سازی	استفاده از هنر در طراحی محوطه
تعریف لبه و محدوده	سازگار نمودن محوطه با عملکرد فضا	اجتماع پذیری
هویت و قدمت	امنیت و ایمنی	پیاده مداری

۴-۲- عوامل اقلیمی اثرگذار بر پاتوق

حذف تابش بر بنا در زمانهای گرم؛ تنظیم رطوبت هوا؛ در نظر گرفتن جهت باده و به ویژه باد غالب؛ توجه به بارش بخصوص در طراحی فضاهای باز؛ عامل ریزگردها بعنوان یکی از مشکلات ایجاد شده نوین در سطح شهر. (طاهباز، ۱۳۹۲) (جدول شماره ۴)

همانند هر بنای دیگر یکی از مهمترین عوامل دستیابی به هدفهای عملکردی، ایجاد آسایش اقلیمی میباشد. بر اساس مهمترین معیارها عبارتند از: تنظیم دمای هوا در محدوده آسایش؛ جهت گیری مناسب نسبت به تابش خورشید جهت استفاده از خورشید در مواقع سرد و

جدول ۴ عوامل اقلیمی اثرگذار بر پاتوق ماخذ: نگارنده

دمای هوا	تابش خورشید	رطوبت هوا
باد	بارش	عامل ریزگردها

۵-۲- مدل نظری پژوهش:

برای بررسی دقیق معیارهای مطرح شده در چهار حیطه اجتماعی، کالبدی، محیطی و اقلیمی و تاثیر آنها بر تعاملات اجتماعی در پاتوق و پس از حذف موارد تکراری ارائه شده در نظریات مختلف میتوان مهمترین عاملها را به شکل زیر ارائه نمود:

الف- معیارهای اجتماعی شامل توجه به زندگی اجتماعی و همگانی، نفوذپذیری، انعطاف پذیری، تنوع، سرزندگی و خوانایی.

ب- معیارهای محیطی شامل خاطره انگیزی، ایجاد حس امنیت، ایجاد تقابل اجتماعی، هویت محله، جذب مخاطب، تناسب با محیط اطراف، تناسب با مسایل طبیعی، شکل گیری تحت اثر فرهنگ و بهبود رابطه بین افراد.

ج- عوامل کالبدی شامل دنج بودن، تعادل سایه و آفتاب، نورپردازی، احاطه به اطراف، دسترسی مناسب، آرامش، خودمانی بودن، منظرسازی، تعریف صحیح محدوده و هویت.

د- عوامل اقلیمی شامل دما، رطوبت، تابش، باد، بارش و ریزگردها.

هر یک از عوامل مطرح شده به تفکیک در فضای باز و بسته مورد پرسش و تحقیق قرار گرفته است.

۳- بحث اصلی

۱-۳- معرفی شهر برازجان

شهر برازجان در جنوب غربی فارس و شمال غربی استان بوشهر قرار دارد. دارای دو منطقه کوهستانی و جلگه ایی است. که بلند ترین قله آن کوه گیسکان با ارتفاع ۲۶۰۰ متر می باشد. ۷۵ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. موقعیت برازجان بر روی نقشه ۲۹ درجه و ۱۶

دقیقه عرض شمالی - ۵۱ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی است.

پهنه اقلیمی گرم و نیمه مرطوب شامل بخش هایی از دشت خوزستان و حوزه آبریز جازموریان و منطقه باریکی در حد فاصل شمال استان های بوشهر و هرمزگان با جنوب فارس و کرمان است. تابستان های بسیارگرم و نیمه مرطوب و زمستان های معتدل دارد. در این اقلیم تامین آسایش انسان در تابستان با مشکلاتی جدی همراه است. به دلیل بالا بودن دما و رطوبت نسبی هوا، نمی توان همچون مناطق کویری از برودت تبخیری برای خنک کردن محیط استفاده کرد. شهرهایی نظیر آبادان، اهواز، دزفول، شوشتر، خرمشهر، مسجدسلیمان، آغاچاری، کازرون، لار، جیرفت، بمپور، ایرانشهر و دشتستان چنین اقلیمی دارند. این پهنه اقلیمی از نظر جغرافیایی در حد فاصله اقلیم گرم و خشک و اقلیم گرم و مرطوب قرار دارد و ویژگی های اقلیمی و نیازهای معماری همساز با اقلیم آن، متفاوت از دو پهنه یادشده است. به طور کلی ویژگی آب و هوایی منطقه گرم و نیمه مرطوب عبارت است از: زیاد بودن شدت گرما در تابستان، هوای نسبتا معتدل در زمستان، زیاد بودن نوسان دمای روزانه و سالیانه، بالا بودن نسبی رطوبت هوا، کم بود باران و ریزش های جوی، عدم بروز یخبندان، درخشان بودن آفتاب در اکثر مواقع سال، وزش بادهای تابستانی توام با گرما و گاه گردوغبار. از ویژگی های مهم این مناطق دو فصلی بودن آن است، این معنی که تابستان آن بسیار گرم و طولانی و زمستان آن ملایم و کوتاه با هوایی بهاری/ پائیزی است. (طاهباز، ۱۳۹۲).

۳-۲- معرفی مکانهای مناسب در شهر برازجان برای

پاتوق:

با توجه به نیازهای مخاطبین در فضای پاتوق و بررسی فاکتور هایی چون فضای ورزشی، فضای سرگرمی، فضای فرهنگی، فضای آموزشی می توان به عنوان مثال بوستان مادر شهر برازجان که واقع در محله آزادگان در کنار خیابان فنی حرفه ای قرار دارد از پتانسیل هایی مانند فضای بازی و فضای ورزشی باز را نام برد که جمع قابل توجهی از سنین مختلف را در ساعات اولیه صبح برای ورزش و در بعد از ظهر برای تفریح و سرگرمی گرد هم آورده و به عنوان پاتوق باز نقش آفرینی می کند. پارک بوستان واقع در بلوار حسینیه اعظم با ابعاد ۲۲۲,۹۱ متر مربع دارای پتانسیل هایی چون کتابخانه و فضای سبز و آبنا، میزهای پینگ پنگ در ساعات مختلف روز تجمع ای از سنین مختلف محله حسینیه اعظم کرده هم می آیند و بعنوان پاتوق فرهنگی و تفریحی نقش آفرینی می کند. بوستان فرهنگ واقع در فرهنگیان برازجان به عنوان پاتوق تفریحی، ورزشی، تجاری، در ساعات مختلف روز جهت گرد هم آمد افراد با سنین مختلف محله فرهنگیان نقش آفرینی می کند. میدان شهید چمران واقع در روبه روی کاروانسرای مشیرالملک شهرستان برازجان به عنوان فضایی تاریخی از دوره پهلوی تا به حال محل تجمع افرا با سنین مختلف برای مناسبت های مختلف به عنوان پاتوق شهری نقش آفرینی می کند. میدان شهید صادق گنجی واقع در ورودی شهر برازجان از محور شیراز، برازجان به همراه پارک شهید گنجی در کنار این میدان در تمام روز های هفته به ویژه تعطیلات آخر هفته در ساعات بعد از ظهر تا پاسی

از شب محل تجمع وسیعی از مردم شهر برازجان می باشد که دارای پتانسیل های تفریحی، تجاری، فرهنگی و ورزشی به صورت فضای باز و بسته در قالب پاتوق شهری نقش آفرینی می کند.

۳-۳- تحلیل اطلاعات مرتبط با پرسشنامه

این یافته ها به کمک اطلاعات گردآوری شده از راه پرسشنامه از افراد با سنین، جنسیت و مشاغل مختلف درباره تاثیر فاکتورها (اجتماعی، محیطی، کالبدی و اقلیمی) بر فضای باز و بسته پاتوق در محلات شهری اتفاق افتاده و نتایج به دست آمده به کمک نرم افزار SPSS به شکل جدول و نمودار در زیر ارائه گردیده است.

شرایط پرسش شوندگان از نظر جنسی، تحصیلی، تاهل و سنی در جدول شماره ۴ آورده شده است. بر این اساس به لحاظ جنسیت ۵۵ نفر مرد و ۴۵ نفر زن؛ به لحاظ تحصیلات ۲۲ نفر دیپلم، ۲۲ نفر فوق دیپلم، ۳۳ نفر کارشناسی، ۲۰ نفر کارشناسی ارشد و ۳ نفر دارای مدرک دکتری بودند؛ به لحاظ وضعیت تاهل ۳۷ نفر مجرد و ۶۳ نفر متاهل؛ از نظر سن ۲۲ نفر زیر ۲۱ سال، ۳۷ نفر بین ۲۱ تا ۳۰ سال، ۲۸ نفر بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۱۰ نفر بین ۴۱ تا ۵۰ سال، ۳۷ نفر بالای ۵۱ سال بوده اند.

در تحقیق فرضیه کلی زیر مورد بررسی است: "عوامل محیطی، اجتماعی، کالبدی و اقلیمی بعنوان عوامل موثر بر بهبود روابط و تعاملات اجتماعی پاتوق موثر هستند". برای دستیابی به این هدف، فرضیه کلی در چهار بخش و همچنین هر بار در فضای باز و بسته مورد تحلیل قرار گرفتند. بهمین دلیل چهار فرضیه فرعی برای بررسی فرضیه اصلی در نظر گرفته شده و

جدول ۶- پرسشهای مطرح شده جهت اثبات فرضیه
ماخذ: نگارنده

توجه به زندگی اجتماعی و همگانی	فرضیه	فرضیه تحقیق: تاثیر گذاری عوامل محیطی، اجتماعی، کالبدی و اقلیمی بر بهبود روابط و تعاملات اجتماعی
نقوذپذیری	فرعی ۱:	
تنوع	بررسی	
انعطاف پذیری	عوامل	
سرزندگی	اجتماعی	
خوانایی		
خاطره انگیزی	فرضیه	
ایجاد حس امنیت	فرعی ۲:	
ایجاد تقابل اجتماعی	بررسی	
هویت محله	عوامل	
جذب مخاطب	محیطی	
تناسب با محیط اطراف		
تناسب با مسایل طبیعی		
شکل گیری تحت اثر فرهنگ		
بهبود رابطه بین افراد	فرضیه	
دنج بودن	فرعی ۳:	
هویت	بررسی	
تعادل سایه و آفتاب	عوامل	
نورپردازی	کالبدی	
احاطه به اطراف		
دسترسی مناسب		
آرامش	فرضیه	
خودمانی بودن	فرعی ۴:	
منظر سازی	بررسی	
تعریف صحیح محدوده	عوامل	
دما	اقلیمی	
رطوبت		
تابش		
باد		
بارش		
ریزگردها		

فضای باز و ۶ سوال در زمینه فضای بسته طراحی و در اختیار ۱۰۰ نفر پاسخ دهنده قرار داد شد که نتایج تحلیل آن به شرح زیر است (جدول شماره ۷). همان گونه که در جدول ۷ ملاحظه میشود میانگین مؤلفه عوامل اجتماعی در شکل گیری فضای بسته و باز پاتوق به ترتیب (4.0 و 4.2) و انحراف معیار (1.01 و 0.85) است. نتایج آزمون t تک گروهی نشان می دهد با توجه به t محاسبه شده از جدول (۱/۹۶) در سطح

جدول ۵ ویژگیهای پاسخ دهندگان از ابعاد مختلف ماخذ: برداشت میدانی نگارنده			
جنسیت			
	تعداد فراوانی	درصد	
Valid	مرد	55	55.0
	زن	45	45.0
	مجموع	100	100.0
تحصیلات			
	تعداد فراوانی	درصد	
Valid	دیپلم	22	22.0
	فوق دیپلم	22	22.0
	کارشناسی	33	33.0
	ارشد	20	20.0
	دکتری	3	3.0
	مجموع	100	100.0
وضعیت تاهل			
	تعداد فراوانی	درصد	
Valid	مجرد	37	37.0
	متاهل	63	63.0
	مجموع	100	100.0
سن			
	تعداد فراوانی	درصد	
Valid	-21	22	22.0
	21-30	37	37.0
	31-40	28	28.0
	41-50	10	10.0
	+51	3	3.0
	مجموع	100	100.0

تحلیل شدند.

۴-۳ بررسی معیار اجتماعی در فرضیه فرعی یک: "عوامل اجتماعی (در فضای باز و بسته) در کیفیت روابط و تعاملات اجتماعی تاثیرگذار است." در پرسشنامه برای این فرضیه فرعی، ۶ سوال در زمینه

جدول ۷- تحلیل پرسشهای مرتبط با تاثیر عوامل اجتماعی در ارتقاء تعاملات اجتماعی پاتوق ماخذ: نگارنده

نمودار فراوانی عوامل اجتماعی در فضای بسته					نمودار فراوانی عوامل اجتماعی در فضای بسته				
خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
۲۲۴	۲۶۲	۶۴	۲۴	۲۶	۴۴	۴۰	۱۱	۳	۲
طبق جدول نتیجه می شود که بیشتر پاسخ دهندگان گزینه موافقم را انتخاب کرده اند. بنابراین عوامل اجتماعی در طراحی فضای بسته از تاثیر گذاری مناسب در ارتقاء تعامل اجتماعی در پاتوق برخوردار است									

نمودار فراوانی عوامل اجتماعی در فضای باز					نمودار فراوانی عوامل اجتماعی در فضای باز				
خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
۲۷۸	۲۴۶	۴۴	۲۵	۷	۴۵	۳۹	۹	۶	۱
طبق جدول بیشتر پاسخ دهندگان گزینه خیلی موافقم را انتخاب کرده اند. بنابراین عوامل معماری با توجه به فاکتورهای اجتماعی در طراحی فضای باز از تاثیر گذاری مناسب در ارتقاء تعامل اجتماعی پاتوق برخوردار است.									

نتایج آزمون تی تست تک نمونه ای

تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
600	4.0567	1.01415	.04140
600	4.2733	.85431	.03488

تاثیر عوامل کالبدی در فضای باز بسته بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در پاتوق						
میانگین	Sig.	درجه آزادی	t	95% Confidence Interval of the Difference		
				پایین ترین	بالا ترین	
عوامل اجتماعی در فضای بسته	.000	599	97.981	3.9754	4.1380	
عوامل اجتماعی در فضای باز	.000	599	122.526	4.2048	4.3418	

۳-۵ بررسی معیار محیطی در فرضیه فرعی دو: "عوامل محیطی فضای معماری پاتوق (در فضای باز و بسته) در کیفیت روابط و تعاملات اجتماعی تاثیر گذار است." در پرسشنامه برای بررسی فرضیه، ۹ سوال در زمینه

($\alpha=0/05$) از میانگین ۳ بزرگتر است. (p=.000, t= 97.9) فضای بسته؛ (p=.000, t=122.5) فضای باز بنابراین عوامل اجتماعی در شکل گیری پاتوق تأثیر داشته و باعث افزایش کیفیت در فضا ست.

فضای باز و ۹ سوال در زمینه فضای بسته طراحی و در اختیار ۱۰۰ نفر پاسخ دهنده قرار داده شد که نتایج تحلیل آن به شرح زیر است (جدول شماره ۸): همان گونه که در جدول ۸ ملاحظه میشود میانگین مؤلفه عوامل محیطی در شکل گیری فضای بسته و باز پاتوق به ترتیب (4.0 و 4.2) و انحراف معیار (1.03 و

جدول ۸- تحلیل پرسشهای مرتبط با تاثیر عوامل محیطی در ارتقاء تعاملات اجتماعی پاتوق ماخذ: نگارنده										
نمودار فراوانی عوامل محیطی در فضای بسته					نمودار فراوانی عوامل محیطی در فضای باز					
خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	خیلی مخالفم	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	خیلی مخالفم	خیلی موافقم
۳۷	۴۲	۱۱	۷	۳	سوال ۱	۳	۷	۱۱	۳	۳۶۰
۴۶	۳۴	۱۳	۵	۲	سوال ۲	۲	۵	۱۳	۲	۳۴۵
۳۷	۳۹	۱۲	۹	۳	سوال ۳	۳	۹	۱۲	۳	۱۰۲
۳۶	۴۱	۹	۱۱	۳	سوال ۴	۳	۱۱	۹	۳	۲۵
۵۱	۳۴	۱۱	۳	۱	سوال ۵	۱	۳	۱۱	۱	طبق جدول بیشتر پاسخ دهندگان گزینه موافقم را انتخاب کرده اند. بنابراین عوامل معماری با توجه به حیطه های محیطی و اجتماعی در طراحی فضای بسته از تاثیر گذاری مناسب در ارتقاء تعامل اجتماعی پاتوق برخوردار است.
۳۴	۴۴	۱۲	۶	۴	سوال ۶	۴	۶	۱۲	۴	
۳۸	۴۰	۱۱	۹	۲	سوال ۷	۲	۹	۱۱	۲	
۴۳	۳۳	۱۰	۱۰	۴	سوال ۸	۴	۱۰	۱۰	۴	
۳۸	۳۸	۱۳	۸	۳	سوال ۹	۳	۸	۱۳	۳	
نمودار فراوانی عوامل محیطی در فضای باز					نمودار فراوانی عوامل محیطی در فضای باز					
خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	خیلی مخالفم	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	خیلی مخالفم	خیلی موافقم
۴۱	۴۴	۱۱	۴	۰	سوال ۱	۰	۴	۱۱	۰	۳۸۰
۴۳	۴۷	۷	۳	۰	سوال ۲	۰	۳	۷	۰	طبق جدول نتیجه می شود که بیشتر پاسخ دهندگان گزینه موافقم را انتخاب کرده اند. بنابراین عوامل معماری با توجه به حیطه های محیطی و اجتماعی در طراحی فضای باز از تاثیر گذاری مناسب در ارتقاء تعامل اجتماعی پاتوق برخوردار است.
۴۰	۴۳	۱۳	۴	۰	سوال ۳	۰	۴	۱۳	۰	
۴۳	۴۶	۸	۳	۰	سوال ۴	۰	۳	۸	۰	
۴۳	۴۵	۹	۳	۰	سوال ۵	۰	۳	۹	۰	
۴۱	۴۷	۷	۴	۱	سوال ۶	۱	۴	۷	۱	
۳۷	۴۷	۱۱	۵	۰	سوال ۷	۰	۵	۱۱	۰	
۴۷	۴۱	۸	۳	۱	سوال ۸	۱	۳	۸	۱	
۴۵	۴۲	۸	۵	۰	سوال ۹	۰	۵	۸	۰	
ادامه جدول ۸- تحلیل پرسشهای مرتبط با تاثیر عوامل محیطی در ارتقاء تعاملات اجتماعی پاتوق ماخذ: نگارنده										
تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد							
900	4.0522	1.03151	.03438	عوامل محیطی در فضاهای بسته						
900	4.2489	.78942	.02631	عوامل محیطی در فضاهای باز						
تاثیر عوامل محیطی در فضای باز و بسته بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در پاتوق										
95% Confidence Interval of the Difference		میانگین	Sig	درجه آزادی	t					
پایین ترین	بالا ترین									
4.05222	4.1197	4.05222	.000	899	117.853	عوامل محیطی در فضاهای بسته				
4.24889	4.3005	4.24889	.000	899	161.468	عوامل محیطی در فضاهای باز				

برخوردار می باشد و باعث افزایش کیفیت در این فضا هست.

۳-۷ بررسی معیار اقلیمی فرضیه فرعی چهار:

"عوامل اقلیمی (در فضای باز و بسته) در کیفیت روابط و تعاملات اجتماعی پاتوق تاثیرگذار است."

برای بررسی این فرضیه فرعی، ۶ سوال در زمینه فضای باز و ۶ سوال در زمینه فضای بسته طراحی شده و در اختیار ۱۰۰ نفر پاسخ دهنده قرار داده شد که نتایج تحلیل آن به شرح جدول شماره ۱۰ است.

همان گونه که در جدول 10 ملاحظه میشود میانگین مؤلفه عوامل اقلیمی به ترتیب (3,8 و 2,4) و انحراف معیار (1,07 و 1,13) است. نتایج آزمون t تک گروهی نشان می دهد با توجه به t محاسبه شده از جدول (۱/۹۶) در سطح $(\alpha=0/05)$ بزرگتر است.

(p=.000, t= 87) فضای بسته؛

(p=.000, t=52) فضای باز

بنابراین نتیجه گرفته می شود که عوامل اقلیمی در شکل گیری فضای پاتوق از تأثیر گذاری مناسبی برخوردار می باشد. اگرچه تاثیرات کمتری را نسبت به سایر عوامل نشان میدهد.

۵- جمع بندی و ارائه پیشنهاد

راهکارهای پیشنهادی در جهت طراحی و اجرای پاتوق با کیفیت به قرار زیر است: پاتوق با توجه به این نکته که یک فضای عمومی شهری به حساب می آید، محل اجتماع افراد می باشد. بنابراین چنین فضایی در محله باعث اجتماع پذیری می شود.

0.78) است. نتایج آزمون t تک گروهی نشان می دهد با توجه به t محاسبه شده از جدول (۱/۹۶) در سطح $(\alpha=0/05)$ بزرگتر است.

(p=.000, t= 117) فضای بسته؛

(p=.000, t=161) فضای باز

بنابراین نتیجه گرفته می شود که عوامل اجتماعی در شکل گیری فضای پاتوق از تأثیر گذاری مناسبی برخوردار می باشد و باعث افزایش کیفیت در این فضا هست.

۳-۶ بررسی معیار کالبدی در فرضیه فرعی ۳:

فرضیه فرعی سه: "عوامل کالبدی (در فضای باز و بسته) در کیفیت روابط و تعاملات اجتماعی پاتوق تاثیرگذار است."

در پرسشنامه، ۱۰ سوال در زمینه فضای باز و ۱۰ سوال در زمینه فضای بسته طراحی شده و در اختیار ۱۰۰ نفر پاسخ دهنده قرار داده شد که نتایج تحلیل آن به شرح زیر است (جدول شماره ۹):

همان گونه که در جدول 9 ملاحظه میشود میانگین مؤلفه عوامل کالبدی در شکل گیری فضای بسته و باز پاتوق به ترتیب (4.0 و 3.8) و انحراف معیار (0,85 و 1,03) است. نتایج آزمون t تک گروهی نشان می دهد با توجه به t محاسبه شده از جدول (۱/۹۶) در سطح $(\alpha=0/05)$ بزرگتر است.

(p=.000, t= 153) فضای بسته؛

(p=.000, t=116) فضای باز

بنابراین نتیجه گرفته می شود که عوامل کالبدی در شکل گیری فضای پاتوق از تأثیر گذاری مناسبی

جدول ۹- تحلیل پرسشهای مرتبط با تاثیر عوامل کالبدی در ارتقاء تعاملات اجتماعی پاتوق ماخذ: نگارنده

نمودار فراوانی عوامل کالبدی در فضای بسته				
خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
۲۶۸	۴۵۲	۱۶۲	۷۸	۴۰
طبق جدول نتیجه می شود که بیشتر پاسخ دهندگان گزینه موافقم را انتخاب کرده اند. بنابراین عوامل معماری با توجه به عوامل کالبدی در طراحی فضای بسته از تاثیر گذاری مناسب در ارتقاء تعامل اجتماعی پاتوق برخوردار است.				

نمودار فراوانی عوامل کالبدی در فضای بسته					
	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
سوال ۱	۲۸	۳۹	۲۲	۷	۴
سوال ۲	۳۳	۴۵	۲۴	۶	۲
سوال ۳	۳۷	۴۸	۱۲	۳	۰
سوال ۴	۳۷	۴۲	۱۱	۵	۵
سوال ۵	۳۰	۴۱	۱۳	۹	۷
سوال ۶	۱۸	۵۰	۱۷	۸	۷
سوال ۷	۲۱	۴۰	۲۵	۱۰	۴
سوال ۸	۲۶	۴۴	۱۴	۱۲	۴
سوال ۹	۲۷	۵۲	۱۰	۸	۳
سوال ۱۰	۲۱	۵۱	۱۴	۱۰	۴

نمودار فراوانی عوامل کالبدی در فضای باز				
خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
۳۴۲	۴۱۰	۲۱۶	۲۸	۴
طبق جدول نتیجه می شود که بیشتر پاسخ دهندگان گزینه موافقم را انتخاب کرده اند. بنابراین عوامل معماری با توجه به عوامل کالبدی در طراحی فضای باز از تاثیر گذاری مناسب در ارتقاء تعامل اجتماعی پاتوق برخوردار است.				

نمودار فراوانی عوامل کالبدی در فضای باز					
	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
سوال ۱	۳۴	۴۱	۲۲	۳	۰
سوال ۲	۳۹	۳۴	۲۴	۲	۱
سوال ۳	۱۶	۴۵	۳۳	۴	۲
سوال ۴	۹	۵۲	۳۴	۵	۰
سوال ۵	۲۵	۴۶	۲۷	۲	۰
سوال ۶	۲۱	۵۵	۲۲	۲	۰
سوال ۷	۴۰	۳۸	۱۸	۴	۰
سوال ۸	۴۳	۴۱	۱۴	۱	۱
سوال ۹	۵۷	۳۱	۱۰	۲	۰
سوال ۱۰	۵۸	۲۷	۱۲	۳	۰

تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
1000	4.0580	0.83865	0,02652
1000	3,8280	1,03995	۰,۰۳۲۸۹

تاثیر عوامل کالبدی در فضای باز بسته بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در پاتوق						
	t	درجه آزادی	Sig	میانگین	95% Confidence Interval of the Difference	
					پایین ترین	بالا ترین
عوامل کالبدی در فضاهای بسته	153,013	999	.000	4.05800	4.0060	4.1100
عوامل کالبدی در فضاهای باز	116,402	999	.000	3.82800	3,7635	3,8925

جدول ۱۰- تحلیل پرسشهای مرتبط با تاثیر عوامل اقلیمی در ارتقاء تعاملات اجتماعی پاتوق
 ماخذ: نگارنده

نمودار فراوانی عوامل اقلیمی در فضای بسته					نمودار فراوانی عوامل اقلیمی در فضای بسته				
خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
۲۶۸	۴۵۲	۱۶۲	۷۸	۴۰	۳۹	۳۳	۱۸	۷	۳
طبق جدول بیشتر پاسخ دهندگان گزینه موافقم را انتخاب کرده اند. بنابراین عوامل اقلیمی در طراحی فضای بسته از تاثیر گذاری مناسب در ارتقاء تعامل اجتماعی پاتوق برخوردار است.					۲۶	۴۸	۱۴	۷	۵
					۳۰	۴۴	۱۵	۵	۶
					۲۹	۴۲	۱۶	۹	۴
					۳۴	۳۹	۱۶	۸	۳
					۲۶	۴۵	۱۴	۸	۷

نمودار فراوانی عوامل اقلیمی در فضای بسته					نمودار فراوانی عوامل اقلیمی در فضای بسته				
خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم	خیلی موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	خیلی مخالفم
۳۶۸	۴۵۲	۱۶۲	۷۸	۴۰	۷	۲۴	۲۳	۲۷	۱۹
طبق جدول تعداد قابل توجه ای از پاسخ دهندگان گزینه خیلی مخالفم را انتخاب کرده اند. بنابراین عوامل اقلیمی در طراحی فضای باز از تاثیر گذاری نامناسب در ارتقاء تعامل اجتماعی پاتوق برخوردار است. باید با کمک ایده های طراح با توجه به شرایط اقلیمی در فضای باز پاتوق را به نقطه آسایش و کیفیت مناسب رساند					۲	۲۶	۲۱	۲۹	۲۲
					۵	۲۱	۲۵	۲۶	۲۳
					۹	۲۲	۱۸	۳۰	۲۱
					۸	۲۷	۱۶	۲۷	۲۲
					۱	۳۴	۱۵	۲۹	۲۱

تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
600	3.8650	1.07643	0.4395
600	2.4433	1,13825	0.4647

تاثیر عوامل اقلیمی در فضای باز بسته بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در پاتوق						
میانگین	95% Confidence Interval of the Difference		Sig	درجه آزادی	t	عوامل اقلیمی در فضاهای بسته
	پایین ترین	بالا ترین				
3.86500	3.7787	3.9513	.000	599	87.951	عوامل اقلیمی در فضاهای بسته
2.44333	2.3521	2.5346	.000	599	52.580	عوامل اقلیمی در فضاهای باز

و رفتار های دلخواه افراد محله را داشته باشد به وقوع می پیوندد. بنابر این ایجاد فضا های تفریحی، ورزشی و فعالیت های گروهی در کنار فضاهای فرهنگی، آموزشی و مذهبی برای سنین و جنسیت های مختلف با توجه به فرهنگ بومی منطقه در طراحی پاتوق محله جهت نفوذ پذیری و اجتماع پذیری و افزایش تعاملات اجتماعی بسیار موثر می باشد. در جهت اثبات فرضیه فرعی، فاکتورهای چون عوامل محیطی، اجتماعی،

این اجتماع پذیری در فضای همگانی که افراد محله در آن جمع می شوند تا وقت خودشان را در آن بگذرانند، باعث شکل گیری دید چهره به چهره میان افراد محله و آشنایی و در نهایت تعامل اجتماعی در بین افراد محله خواهد شد. این امر سبب افزایش صمیمیت، امنیت، ایمنی و در نهایت نفوذ پذیری می شود. البته این اتفاق با طراحی پاتوق محله ای که بستر رفتارها و فعالیت های متنوع باشد و توانایی و استطاعت پذیرش

کالبدی و اقلیمی بر اساس نظریه های صاحب نظران در این باب و پرسشنامه های گردآوری شده از عموم افراد جامعه در میابیم که فرم، محل استقرار و جهت گیری مجموعه، تعداد فضاهای ارائه شده در پاتوق محله به صورت باز و بسته و شرایط جوی (اقلیم) که با کمک اطلاعات سازمان آب و هواشناسی شهرستان

برازجان به دست آمد بر شکل گیری فضای پاتوق به نحوی جدی تاثیر گذار می باشد. به اثبات موارد ذکر شده در متن بالا در بطن این مقاله به صورتی گسترده پرداخته شده است که می توان تاثیر این عوامل را بر فضای پاتوق در جدول شماره ۱۱ به صورت جامع دریافت نمود.

جدول شماره ۱۱. تاثیر عوامل محیطی، اجتماعی، کالبدی و اقلیمی بر تعاملات اجتماعی در پاتوق ماخذ: نگارنده			
فاکتورها	آیتم ها	توضیحات	توصیه های معمار
محیطی	اجتماع پذیری	اشاره به مواردی است در طراحی شهری که اجتماع افراد جامعه چهره به چهره دیدار کنند و به طور مستقیم از راه حواس منجر به تجربه اندوزی صمیمیت در میان افراد جامعه شود	طراحی پاتوق دارای مقیاس انسانی بوده، بستر رفتارها و فعالیت های متنوعی باشد و توانایی و پذیرش رفتارهای دلخواه شهروندان را داشته باشند
	ایمنی	اشاره به موارد و عوامل محیطی است که در صورت عدم تأمین شرایط مطلوب، وقوع حوادث اجتناب ناپذیر است و خطرات به صورت بالقوه و بالفعل جان و مال حاضران، عابران و ناظران را تهدید خواهد کرد	تفکیک مسیر پیاده و سواره، ایجاد رمپ در کنار پله جهت افراد مسن و ناتوان، ایجاد نکات ایمنی در طراحی فضای بسته و باز پاتوق در جهت افزایش رفاه و ایمنی افراد
	امنیت	اشاره به جریان و رفتارهای آنومیکی علیه اشخاص و اموال آنها دارد که در صورت عدم تأمین شرایط پیشگیری کننده، اموال، جان و حریم حاضران، عابران و ناظران را بالقوه و بالفعل تهدید خواهد کرد	امنیت به وسیله ایجاد شبکه پیچیده و تقریباً ناخودآگاهی از نظارتها و رعایت داوطلبانه هنجارها در میان خود مردم حفظ و به وسیله خود مردم اجرا می شود
اجتماعی	پیاده مداری	متأثر از کاربری های سازگار و پشتیبان که کاربران را به صورت پیوسته به فضاهای عمومی بکشاند و پیاده مداری را تقویت کند.	به عبارتی تنوع در طرح علت اصلی نفوذ پذیری و در نهایت پیاده مداری در اجرای فضای پاتوق می باشد.
	تنوع	مکانهای قابل دسترس و نفوذپذیر فقط زمانی ارزشمند تلقی می گردند که بتوانند تنوعی از تجربیات را عرضه دارند	کاربری های متنوع شامل تفریحی، ورزشی، سرگرمی، علمی، رقابتی مناسب برای تمامی سنین و جنسیتها
	زندگی اجتماعی و گروهی	فضاهایی که با عادات و رفتار اجتماعی و فرهنگی بومی افراد یک منطقه هم خوانی داشته باشند، احساس تعلق و هماهنگی بیشتری ایجاد می کند	استفاده از فرم، رنگ، مصالح و ... بومی در طراحی و اجرا پاتوق پیشنهاد می گردد
کالبدی	سرزندگی	فضایی سرزنده است که در تمام روز افرادی به دلخواه به آنجا بیایند و ساعاتی را در آنجا سپری کنند.	ایجاد فضایی متنوع در کنار چشم انداز های بصری و همراه با به کارگیری فرم، رنگ، مصالح، ... بومی در طراحی پاتوق
	نفوذ پذیری	حدی از قدرت انتخاب که محیط به مردم می دهد تا بدان طریق از مکانی به مکان دیگر بروند، البته این راه باید شفاف و دیدنی باشد.	به کار بردن فرم، نما متنوع و طراحی محیط متفاوت در طراحی عرصه های مختلف پاتوق
	فضای نشستن	وجود نشیمنگاهی و جاهایی که بتوان به آنها تکیه داد	سکو، نیمکت، پله
کالبدی	نور پردازی فضا	به منظور بهره برداری در ساعات مختلف و پیش گیری از تاریکی و فضایی خطر آفرین، ایجاد فضایی چشم نواز به دور از خیرگی	بکارگیری طراحی نور در کنار طراحی معماری پاتوق و استفاده از لامپها و چراغهای مناسب در اجرای فضای باز و بسته پاتوق
	تعادل سایه و آفتاب	وجود سایه یکی از مهمترین عوامل برای تامین آسایش کاربران است	پوشش گیاهی، سایبان، دالان، آلاچیق

ایجاد فضاهای سرگرمی و نشیمن جمعی برای سنین و جنسیت مختلف	نحوه طراحی به گونه ای باشد که جذابیت خود را در تمام ساعات شبانه روز حفظ کند و در هر زمان استفاده کننده خاص خود را داشته	مناسب برای کلیه ساعات روز	اقليمی
تسلط ساکنان کاربری های مجاور بر فضا پاتوق در محله	برای جلوگیری از اجتماع شرورین و مزاحمت در این فضا	قابلیت نظارت	
عدم مجاورت با گذر سواره، استفاده از پوشش گیاهی و آب نما در تنظیم دما و کاهش آلودگی صوتی	عواملی از قبیل تردد خودرو، آب و هوا، شلوغی و سر و صدا موجب به هم خوردن آرامش نشود.	آرامش	
ایجاد فضاهای نشیمن و سرگرمی جمعی باز و بسته مانند چایخانه و فضای شطرنج در فضای بسته و میز پینگ پنگ	فضای پاتوق تا حدی باید برای استفاده کننده خصوصی باشد تا فرد احساس نظارت محسوس و کامل نداشته باشد	دنج	
فرم ها، مصالح، رنگ ها و پوشش گیاهی بومی و سنتی	طراحی فضایی که حس خودمانی بودن و صمیمیت را القا کنند	خودمانی	
سطل زباله، نیمکت، میز پینگپنگ و شطرنج و ...	استفاده از مبلمان در فضا در افزایش بازدهی فضا موثر است	حاوی مبلمان	
فضای سبز، عنصر آب، المانها، نقاشی، مجسمه ها، فواره، نورپردازی	بکارگیری از طراحی فضای سبز (لنداسکیپ) و نورپردازی (لایتینگ) در افزایش میل و رغبت بازدیدکنندگان موثر است.	منظر ساز	
استفاده از اختلاف ارتفاع، پرچین و پوشش گیاهی، دیوار	تعریف لبه و محدوده پاتوق به گونه ای ملموس برای کاربران	لبه و محدوده	
استفاده از فرم نیم دایره، دایره، مربع و مستطیل، مجاورت با کاربری های تجاری، فرهنگی، مذهبی پیشنهاد می شود	در واقع عملکرد اصلی پاتوق جمع نمودن اقشار مختلف جامعه دور هم است بنابراین طرح محیط نیز باید این خصلت فضا را تشدید کند	تناسب محوطه با عملکرد	
استفاده از مصالح رنگ روشن در نما و کف سازی، فضای سبز و پوشش گیاهی، آبنما و فواره استفاده از سیستم سرمایش در فضاهای بسته و شیشه رنگی در نما	بر اساس میانگین دمای ۵ سال اخیر برازجان متوجه می شویم که ۵ ماه از سال شبانه روز گرم می باشد و ۸ ماه روزهای گرم و ۴ ماه شب و ۲ ماه روز در محدوده اسایش می باشد	دما	
استفاده از عایق رطوبتی در اجرای فضاهای بسته، استفاده از باد محلی کوهپایه ای باجهت گیری فضا در طراحی	بر اساس میانگین ۵ ساله اخیر برازجان ۲ ماه از فصل بهار و ۳ ماه از فصل تابستان رطوبت شدید می باشد	رطوبت نسبی	
استفاده از عایق رطوبتی در بام، ایجاد پیش آمدگی روی پنجره جهت پیشگیری از نفوذ کج باران	بارندگی بسیار کم	بارش	
استفاده از پوشش گیاهی و درخت در جبهه غربی و جهت گیری کاربری ها به سمت شمال و جنوب	باد های غالب از جبهه غرب و جنوب غرب و در ۱ ماه از سال شمال و شمال غرب میوزد	باد	
استفاده از درزگیرها در بازشوها و سیستم تصفیه هوا در فضاهای بسته و بکار گیری فواره و آب پاش در فضای باز	ورود ریزگرد ها را از جبهه غربی و جنوب غربی به مدت ۵ ماه از سال	ریزگردها	

منابع:

بنتلی، ای (۱۳۸۲): «محیط های پاسنخده: کتاب راهنما

ادنانی، روح الله (۱۳۸۷): «تالار شهر جدید اندیشه»،

برای طراحان»، ترجمه مصطفی بهزادفر، علم و صنعت.

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

پاکزاد، جهانشاه (تابستان ۱۳۸۹): «معیارهای کیفی

معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین،

سنجش فضا»، آبادی، شماره ۳۹.

صص ۵۹-۵۰.

- پورجعفر، محمدرضا و هادی محمودی نژاد (۱۳۸۸): «طراحی شهری و سرمایه اجتماعی در فضاهای شهری»، تهران، هله. خستو، مریم (بهار و تابستان ۱۳۸۹): «عوامل موثر بر سرزندگی فضاهای شهری»، نشریه هویت شهر، شماره ۶.
- سعید رضوانی، نوید و زهرانشش پری (۱۳۹۰): «ماندن در فضا»، ماهنامه همشهری معماری، صص ۳۲-۳۰.
- شارع پور، محمود (۱۳۹۰): «جامع شناسی شهری»، سمت، چاپ چهارم.
- طاهباز، منصوره (۱۳۹۲): «دانش اقلیمی طراحی معماری»، انتشارات شهید بهشتی، چاپ اول، تهران.
- طباطبایی، ملک (۱۳۸۵): «معیارهای طراحی شهری و محیطی در مقیاس های مختلف فضایی»، شماره ۱۷ و ۱۸.
- علیخانی، مینو و مینا علیخانی (زمستان ۱۳۹۲): «از گره های سنتی تا پاتوقهای شهری امروزی، لزوم شهر شهروندگرا»، کنفرانس معماری و شهرسازی و توسعه پایدار، موسسه آموزش عالی خاوران مشهد.
- رئوفی، سیدرضا (۱۳۸۷): «پاتوق»، (http://memaranayande.blogfa.com/post-50.aspx)
- کرامتی، صدف و وحید وزیری (۱۳۹۲): «بررسی نقش پاتوقهای شهری در افزایش تعاملات اجتماعی در شهر اردبیل»، کنفرانس بین المللی عمران، معماری و توسعه پایدار شهری، تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز.
- گلکار، کورش (۱۳۸۴): «سنجش مکان در طراحی شهری»، صفحه، شماره ۴۰.
- لینچ، کوین (۱۳۷۴): «سیمای شهری»، ترجمه منوچهر مزینی، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- Cullen, G. (1961). *The concise Townscape*. London : Architectural Press.
- Ramon G, Maria D; Ortiza, A; Parts, M (2004) 'Urban Planning, gender and the Use of Public Spaces in Peripheral Neighborhood of Barcelona', *Cities*, Vol. 21, No. 3, pp. 215-223.
- Gehl, J. (2004). *Public spaces, public life*. Copenhagen : Danish architectural press
- Gehl, J. (1987). *Life between Buildings..* New York : Van Nostrand Reinhold.
- Golany, G. (1996). *Geo-space urban design*. New York : John Wiley & Sons.
- Hall, E. T. (1990). *The Hidden Dimension*. New York : Anchor Books Editions. Random House, Inc.
- Halprin, L. (1963). *Cities*. Massachusetts : the MIT Press.
- Jacobs, J. (1965). *The Death and Life of Great American Cities*. Harmondsworth : Penguin.
- Lang, J. (1987). *Creating architectural theory : The role of the behavioral sciences in environmental design*. New York : Van Nostrand Reinhold.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. London: Blackwell, Oxford
- Lennard, S. G. & Lennard, H. (1993). *Urban Space Design and Social Life, companion to contemporary architectural*, Rutledge, London.
- Mitcherlich, A. (1963). *Die Unwirtlichkeit Unserer Stadte; Anstiftung Zum Unfrieden [The harshness of our cities ; incitement to unrest]*. Frankfort : Edition
- Pasaogullari, N. & Doratli, N. (2004) 'Measuring Accessibility and Utilization of Public Spaces in Famagusta', *Cities*, Vol. 21, No. 3, pp. 225-232.
- Rapoport, A. (1990). *The meaning of the Built Environment : A Nonverbal Communication*. Arizona : University of Arizona Press.

					بهبود رابطه بین افراد	۱۸		
خیلی	موافقم	نظری	مخالقم	خیلی	فعالیت‌های	به نظر شما عوامل کالبدی زیر در طراحی فضای بسته شامل (چایخانه، خانه شطرنج، بیلارد، گیمنت، فعالیت‌های		
					دنج بودن .	۱	فضای بسته	
					تعادل سایه و آفتاب	۲		
					نورپردازی	۳		
					احاطه به اطراف	۴		
					دسترسی آسان	۵		
					آرامش	۶		
					خودمائی بودن	۷		
					منظر سازی	۸		
					تعریف محدوده	۹		
					هویت و قدمت	۱۰		
					به نظر شما عوامل کالبدی زیر در طراحی فضای باز شامل (فضای سبز، زمین گل کوچیک، فواره، الاجیق، میلمان نشستن جمعی، اغذیه فروشی، فضای بازی کودکان، میز پینگ			
					دنج بودن	۱۱	فضای باز	
					تعادل سایه و آفتاب	۱۲		
					نورپردازی	۱۳		
					احاطه به اطراف	۱۴		
					دسترسی آسان	۱۵		
					آرامش	۱۶		
					خودمائی بودن	۱۷		
					منظر سازی	۱۸		
					تعریف محدوده	۱۹		
					هویت و قدمت	۲۰		
کاملا	موافقم	نظری	مخالقم	کاملا	فعالیت‌های	به نظر شما عوامل محیطی زیر در طراحی فضای بسته شامل (چایخانه، خانه شطرنج، بیلارد، گیمنت، فعالیت‌های		
					دمای هوا .	۱	فضای بسته	
					تابش جوړشید	۲		
					رطوبت نسبی	۳		
					باد غالب	۴		
					بارش	۵		
					ریزگردها	۶		
					به نظر شما عوامل اقلیمی زیر در طراحی فضای باز شامل (فضای سبز، زمین گل کوچیک، فواره، الاجیق، میلمان نشستن جمعی، اغذیه فروشی، فضای بازی کودکان، میز پینگ			
					دمای هوا	۷	فضای باز	
					تابش جوړشید	۸		
					رطوبت نسبی	۹		
					باد غالب	۱۰		
					بارش	۱۱		
					ریزگردها	۱۲		